

Ilgas kelias dvigubos pilietybės link

Arūnas Marcinkevičius. Joks kitas įstatymas nėra taip „kankinamas“, kaip įstatymas dėl dvigubos pilietybės. Redakcija aiškinasi,– kodėl?

„Amžinas“ politikų ir teisininkų ginčas tebesitęsia

Neseniai Birutė Vėsaitė, Seimo narė, Konstitucijos komisijos pirmininkė, jos iniciatyva įregistruotame įstatymo projekte siūlo nustatyti: asmenys, Lietuvos Respublikos pilietybę įgiję gimdami, galėtų konstitucinio įstatymo nustatytais pagrindais būti kartu ir kitos valstybės piliečiais, o kiti asmenys Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiais galėtų būti kartu tik atskirais konstitucinio įstatymo nustatytais atvejais. Mat pernai Seimas priėmė Pilietybės įstatymo pakeitimus, kuriais atsisakoma sąlygos asmeniui iki 21 m. apsispręsti, jei jis kitos valstybės pilietybę įgijo gimstant. Šiems įstatymo pakeitimams pritarė ir Konstitucijos komisija. Ir-susidaro paradoksali situacija: trečios bangos emigrantų vaikai išsaugo Lietuvos Respublikos pilietybę, o jų tėvai – ne. Be to, Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisija 2015 ir 2016 m. priėmė rezoliucijas, raginančias Seimą nerengti privalomo referendumo įteisinti dvigubą pilietybę. Komisijos manymu, Seimas turi išnaudoti visas galimybes svarstyti ir priimti įstatymus, kuriais suteikiama teisė kartu turėti Lietuvos Respublikos pilietybę ir kitos valstybės pilietybę, nekeičiant Konstitucijos.

Tačiau Konstitucinis teismas lieka nepalaužiamas: dvigubą pilietybę gali įteisinti tik referendumas. Nes, pasak Vytauto Sinkevičiaus, Mykolo Romerio universiteto profesoriaus, pagal Konstitucijos 12 str. dviguba pilietybė negali būti plačiai paplitęs reiškinys, kad pagal Konstituciją dviguba pilietybė leidžiama tik atskirais (retais) atvejais ir kad norint išplėsti atvejus, kai Lietuvos pilietis kartu gali būti ir

kitos valstybės pilietis, būtina keisti Konstituciją. O tam jau reikia rengti referendumą. Nes Konstitucinis Teismas (KT) labai aiškiai pasakė: tol, kol Konstitucija nepakeista, asmenys, išvykę iš Lietuvos po 1990 m. kovo 11 d., negali turėti dvigubos pilietybės. Suprasdamas, kad pakeisti Konstitucijos 12 str. yra sudėtinga-jis gali būti keičiamas tik referendumu-Seimas kelis kartus mėginio „apeiti“ Konstituciją, t.y. dvigubos pilietybės atvejus bandė plėsti keisdamas ne Konstituciją, o Pilietybės įstatymą. Bet tokias Pilietybės įstatymo pataisas KT vis pripažindavo: jos prieštarauja Konstitucijai. Pilietybės įstatymo pakeitimo projektas, kuriame siūloma nustatyti, kad asmenys, kurie Lietuvos pilietybę įgijo gimdami, konstitucinio įstatymo nustatytais atvejais gali turėti ir kitos valstybės pilietybę, akivaizdžiai prieštarauja Konstitucijos 12 str., nes absoliuti dauguma Lietuvos piliečių Lietuvos pilietybę įgijo gimdami; o šis projektas, jeigu būtų priimtas, labai išplėstų galimybes turėti dvigubą pilietybę. Tai nederėtų su Konstitucijos 12 str. įtvirtintų dvigubos pilietybės ribojimu. Minėtas projektas, pabrėžia profesorius, akivaizdžiai prieštarauja ir KT nutarimams, kurie privalomi visiems, taip pat ir Seimui ir Seimas negali jų įveikti. Nes B. Todėl įregistruotame įstatymo projekte siūloma nustatyti: asmenys, Lietuvos Respublikos pilietybę įgiję gimdami, galėtų konstitucinio įstatymo nustatytais pagrindais būti kartu ir kitos valstybės piliečiais, o kiti asmenys Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiais galėtų būti kartu tik atskirais konstitucinio įstatymo nustatytais atvejais. Todėl B.Vėsaitės siūlomas Pilietybės įstatymo pakeitimo projektas-tai dar vienas bandymas „pergudrauti“ Konstituciją ir KT. Tai visuomenės, taip pat ir išeivijos klaidinimas, tuščias laiko gaišinimas, nes tokias Pilietybės įstatymo pataisas, jeigu jos būtų padarytos, KT pripažintų prieštaraujančiomis Konstitucijai. Siūlymai nustatyti žemesnę referendumo kartelę Konstitucijos 12 str. pataisai priimti taip pat prieštarauja Konstitucijai. Todėl V.Sinkevičius mato vienintelis būdą išspręsti šį įsisenėjusią problemą: padaryti Konstitucijos 12 str. pataisą, kuriai tauta pritartų referendumu.

Dvigubą pilietybę pirmiausiai gaus litvakai?

Mat įsigaliojus Pilietybės įstatymo pakeitimams, Migracijos departamentas ėmėsi iniciatyvos raštu ar per ambasadas pranešti asmenims ar jų palikuonims, kurių prašymai atkurti pilietybę anksčiau buvo atmesti, kad jie gali nedelsdami pakartotinai kreiptis dėl Lietuvos pilietybės atkūrimo. Pasak vidaus reikalų ministro Tomo Žilinsko, šios pataisos aktualiausios Lietuvoje gyvenusiems žydams ir jų palikuonims, kuriems iki šiol, norint atkurti Lietuvos pilietybę, tekdavo

pateikti įrodymus, kad jie iš Lietuvos pasitraukė dėl politinio, religinio ar tautinio persekiojimo, teigiama Vidaus reikalų ministerijos pranešime. 2014 m. Lietuvos pilietybę atkurti atsisakyta dešimčiai litvakų, pernai-76, š.m. pirmąjį ketvirtį-97.

Iš Lietuvos emigravę žydai dažniausiai vyko į Pietų Afrikos Respubliką (PAR), kur dabar gyvenančią žydų bendruomenę sudaro net 90 proc. žydų, kurių šaknys-Lietuvoje; o tai-apie 70 tūkstančių žydų. Dauguma iš jų atitinka pilietybės grąžinimo nuostatas. Be to, nemažai žydų tautybės buvusių Lietuvos piliečių ar jų palikuonių gyvena ir Izraelyje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Australijoje.

Išėivija: esame viena ir nedaloma tauta, todėl...

Pasak Dalios Henke, Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) pirmininkės, visiems gyvenantiems ne Lietuvoje pilietybės išlaikymo klausimas (ne dvigubos pilietybės) yra itin aktualus ir svarbus ir ypač tiems, kurie planuoja grįžti atgal į Lietuvą. Jau 10 metų sprendžiama ši problema,- nuo pat Konstitucinio Teismo išaiškinimo apie dvigubą pilietybę. Atrodo, kad šnekame vis apie tą patį reikalą, bet išėivijos formuluojamas poreikis ir svarba Lietuvai spręsti pagaliau tai vis dar neranda sprendimo kelių ir valios Lietuvoje.

Štai PLB valdybos nariai jau nusibrėžė veiklos prioritetus 2015-2018 m. Tradicinės PLB veiklos išlieka tos pačios: daugiau dėmesio lietuviškai kultūrai ir lituanistiniam švietimui-tai yra PLB valdybos veiklos pagrindas. Taip pat padėti stiprinti Lietuvą išėivijos idėjomis, patirtimi, kapitalu bei atstovauti užsienio lietuvių interesus Lietuvoje, bendradarbiauti su Lietuvos institucijomis.

Pilietybės išlaikymas taip pat vienas iš PLB prioritetų. Ir kad būtų pagaliau būtų išspręsta pilietybės išlaikymo problema-reikalinga politinė valia ir bendras sutarimas viso Lietuvos politinio elito ("vietinio" ir išėivijos). Todėl PLB siūlo išnagrinėti galimybę praktiškai įgyvendinti Pilietybės įstatymo pakeitimus,-taip, kaip ir buvo padaryta su litvakais. Taip pat ir Konstitucinis Teismas turėtų atsižvelgti į dabartinę realią padėtį ir dideliais tempais mažėjančią Lietuvą. Atsižvelgiant ir į Jungtinėje Karalystėje gyvenančių lietuvių po *Brexit* iškilusias baimes ir lūkesčius. Jeigu šie po dviejų metų ("salai" išstojus iš ES) apsispręstų priimti Jungtinės karalystės pilietybę, Lietuva netektų per 100 tūkst. Lietuvos piliečių.

Todėl dabar išėivija su nekantrumu laukia rinkimų į Seimą rezultatų. O PLB tikisi: partijos įsirašys į savo programas pilietybės išlaikymą, kaip prioritetinį klausimą.

Juk esame viena nedaloma tauta, broliai ir seserys, nesvarbu, kur begyventume ir kokią pilietybę bei kiek pilietybių turėtume. Jei norima mažinti emigraciją, sugrąžinti lietuvius į Lietuvą, tai privalome suteikti galimybę išsaugoti pilietybę ir netgi skatinti ne Lietuvoje gyvenančius lietuvius būti pilnaverčiais savo šalies, Lietuvos piliečiais, o ne priversti juos nukirsti savo lietuviškas šaknis.

Likusiųjų tėvynėje nuomonė: pataisa turi būti taikoma ne tik litvakams

Arvydas Anušauskas, Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto narys, visų pirma patikslina: taip, birželį buvo priimta Pilietybės įstatymo pataisa, kuri užtikrina tarpukariu iš Lietuvos išvykusių žydų bei jų palikuonių teisę atkurti Lietuvos pilietybę. Kodėl kalba apie juos? Anksčiau galiojo praktika, kad pateikę reikiamus dokumentus, pilietybę be biurokratinių kliūčių galėjo susigrąžinti iki 1940 metų birželio 15 dienos pilietybę turėję ir iš Lietuvos iki 1990 metų kovo 11-osios pasitraukę asmenys bei jų palikuonys. Tačiau Migracijos departamentas nuo 2015 m. ėmė atsisakinėti grąžinti pilietybę. Priimant neigiamus sprendimus dėl pilietybės grąžinimo, remtasi Konstitucinio Teismo nutarimu ir administracinių teismų praktika, kad asmeniu, pasitraukusiu iš Lietuvos iki 1990 metų kovo 11 dienos, turėtų būti laikomas tas buvęs Lietuvos pilietis, kuris šalį paliko dėl politinių priežasčių, pasipriešinimo okupaciniam režimui ar tokio režimo persekiojimo. Todėl dabartinį reguliavimą reikėjo patikslinti į įstatymą įrašant, kad pilietybės susigrąžinimo sąlyga gali būti ne tik pasitraukimas, bet ir išvykimas. Ir, kaip ir kiekvienas įstatymas, pabrėžia A. Anušauskas, tas patikslinimas gali būti taikomas ne tik litvakams. Juk emigruodavo ir lietuviai.

O dalies politikų norą atsikratyti savo politinės atsakomybės, pilietybės klausimą sprendžiant referendumais, ir yra tikroji nesusišnekėjimo priežastis. Todėl, parlamentaro manymu, kad dvigubos pilietybės įteisinimas įmanomas ir keičiant Pilietybės įstatymą, jame nustatant dar vieną išimtį: leidžiant pilietybę išlaikyti ir Lietuvą palikusiems po nepriklausomybės atkūrimo. Juk dabar, priėmus pataisą dėl pilietybės grąžinimo „išvykusiems“, niekas neklausė: ar ji atitinka Konstituciją? Anksčiau KT yra išaiškinęs: iš esmės plačiau leisti dvigubą pilietybę galima tik pakeitus Konstituciją, tačiau keičiant įstatymus ir kalbant apie išvykusius nepriklausomybės laikotarpiu, jau turėjusius (turinčius) ar galėjusius įgyti (nes tėvai ją turėjo) Lietuvos pilietybę. Todėl A. Anušausko ir jo atstovaujamos partijos nuostata yra tokia: „Lietuvos Konstitucijoje numatyta sąlygai, kad Lietuvos pilietis negali kartu būti ir kitos valstybės pilietis, turi būti taikoma išimtis tais atvejais, kai Lietuvos pilietis natūralizuojasi ir įgyja pilietybę

valstybės, su kuria Lietuva kartu priklauso Europos sąjungai arba NATO. Toks dvigubą pilietybę įteisinantis principas leistų ilgą laiką Vakarų valstybėse gyvenantiems tautiečiams ir jų šeimų nariams išlaikyti realų pilietybe grįstą ryšį su Lietuva“. Bet vėl gi tai nėra akmenyje iškalta formuluotė, pabrėžia pašnekovas, ir ją galima tikslinti, siekiant šio svarbaus visai tautai – esančiai gimtinėje bei išvykusiai svetur-tikslo.

Tiesa, patikslina politikas, mūsų tauta nemažėja, nes ir išvykę lieka lietuviais. Tačiau mažėja tautiečių skaičius gyvenančių Lietuvoje. Deja, dviguba pilietybė nedidina lietuvių skaičiaus, bet didina turinčių pilietybę skaičių. Ir jų piliečių skaičius tokiu atveju pirmiausia didėtų ne Lietuvoje. Tai tik svarbi papildoma sąlyga išsaugoti tautinį tapatumą, ryšius su Lietuva ir galimybė įsitraukti į Lietuvos valstybės gyvenimą.

Mažinti gi emigraciją galima tik šalinant esmines emigraciją skatinančias priežastis: sudarant sąlygas susirasti darbą pagal kvalifikaciją (ir ypač-pirmąjį darbą jaunimui, ką tik pabaigus mokslus), remiant verslumą, ir svarbiausia- mažinant neteisingumą, korupciją ir biurokratizmą. Jei dalis politikų nemato būdų kaip tai padaryti (ar visas pastangas nukreipia kokia siaura kryptimi), tai atsiliepia visiems. Gal su verslu bendradarbiaujanti kokia „grįžimo agentūra“ gal ir nebūtų panacėja, tačiau realios pagalbos suteikimas norintiems sugrįžti ir įsitvirtinti Lietuvoje-būtinai.

Ir – būkime realistai: šis, jau baigiantis savo kadenciją Seimas realiai gyvenimo sąlygų Lietuvoje iš esmės nepakeis. Svarbu, kad likęs laikas būtų produktyviai išnaudotas, o ne „ištaškytas“ niekur dabar nevedantiems parlamentiniams tyrimams ar kokios naujos biurokratinės institucijos kūrimui (numatyta įsteigti Ministro Pirmininko vadovaujamą Lietuvos galimybių pristatymo užsienyje koordinavimo tarybą), o kryptingiems žingsniams didinantiems darbo ir gyvenimo Lietuvoje patrauklumą. Deja, bet minimalios algos kėlimų vizija visai nevilioja emigruojančių sugrįžti į tėvynę...

Straipsnis spausdintas žurnale „Savaitė“